

मुक्तांगण

मिलिद एस. शेंडे

BFC PUBLICATIONS

BFC PUBLICATIONS

Published by:

BFC Publications Private Limited
CP-61, Viraj Khand, Gomti Nagar,
Lucknow-226010

ISBN:

Copyright (©) **Milind S. Shende** (2021)

All rights reserved.

No part of this publication may be copied, reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means including photocopying and recording without specific prior permission of the publisher. Any person who does any unauthorised act in relation to the publication of this work may be liable to legal proceedings and civil claims for damages.

The views expressed and the materials provided in this book are solely those of the author and presented by the publisher in good faith. All the names, places, events and incidents are either the product of the author's imagination or are used fictitiously. Any resemblance is purely coincidental. The author and the publisher will not be responsible for any action taken by a reader based on the content of this book. This work does not aim to hurt sentiments of any religion, class, section, region, nationality or gender.

कविवर्य स्मृतिशेष केतन पिंपळापुरे यांच्या
स्मृतीस अर्पण

अनुक्रमणिका

1.	रिमांड	9
2.	औचित्य	11
3.	निष्ठुरता	12
4.	बुद्धदर्शन	14
5.	पळवाट	17
6.	प्रयत्न	19
7.	उस्ताद लहुजी	22
8.	बाबासाहेब	24
9.	आसवे	26
10.	नकाराश्रू	27
11.	अमरत्व	28
12.	गाडगे बाबा	29
13.	निश्चय	32
14.	इशारा	34
15.	जीवनगीत	36
16.	अकल्पित	38
17.	मुक्तिसंग्राम	40
18.	भोवरा	42
19.	सोनेरी पहाट	44
20.	बिऱ्हाड	46
21.	गगनविहार	48
22.	विश्वास	50
23.	प्रीतवारा	52

24.	स्वप्नांची बाग	53
25.	पायवाट	55
26.	मावळताना	57
27.	चाहूल वसंताची	59
28.	जिद्द	61
29.	समतेचा सूर्य	63
30.	भविष्यवेध	65
31.	आशीर्वाद	68
32.	जीवनमैफिल	69
33.	शांत सागर	71
34.	रात्र	73
35.	काळोख	74
36.	संबुद्ध	76
37.	शोध	77
38.	निळा सलाम	78
39.	तथागत	80
40.	हुंकार	83
41.	देखावा	85
42.	निळ्या पाखरा	87
43.	प्रतिबिंब भावनांचे	91
44.	आवाहन	92
45.	संदेश	94
46.	मैत्री	96
47.	नवप्रभात	99
48.	जाग रे भूमिपुत्रा	101
49.	जीवन एक पोरखेळ	103

50.	धर्माच्या नावावर	105
51.	बळीराजा	107
52.	राष्ट्रनिर्माता	109
53.	बाबा	111
54.	औपचारिकतेचं जगणं	113
55.	सत्तेसाठी काहीही	115
56.	जीवनाच्या खडतर वाटेनं	117
57.	दुःख	119
58.	जाग रे माणसा जाग	122
59.	नवजीवनाची चाहूल	125
60.	एक क्रांतिकारी मी	126
61.	स्वातंत्र्ययुद्धाचा एल्गार	129
62.	भगतसिंग	131
63.	सलाम क्रांतिवीरांना	133
64.	भविष्य या देशाचं	135
65.	क्रांतीचा लाव्हा	137
66.	भंगलेलं स्वप्न	138
67.	मजूर	140
68.	क्रांतीज्योती सावित्री	143

रिमांड

कालपर्यंत आम्ही
अप्लाय तुम्हा केला
उकिरडयावरचं उष्ट्र समजून तुम्ही
ओंगळवाणा रीप्लाय दिला.

कुत्र्यांना पवित्र मानणारी तुमची फॅशन
माणसांना मात्र विटाळ करणारी
कलंकित तुमची संस्कृती
धिकार असल्या तुमच्या
दुष्ट नीती आणि बेबंदशाहीचा.

आकाशाला छेदून जाणारी
अग्निक्षेप अशी कर्तृत्व भरारी
महासागरालाही स्वतःत सामविणारी
ज्ञानसागराची खोल पातळी आमची
आणि ज्वलंत विद्रोहाने

जाळून तुमची घातकी नीती
युद्धनाद करतो आम्ही.

आता तुमची सजेशन
तुम्हीच जवळ ठेवा
कारण विचारांचा स्टॉक
फुल्ल प्रिजर्व्ह आहे
आता एक्सचेंज ऑफर
आमच्यावर डिपेंड आहे.

वणवा आमच्या क्रांतीविचारांचा
संपूर्ण जगात सप्लाय होणार आहे
आणि तुमचा 'रिमांड'
प्रत्येक शोषित घेणार आहे.

औचित्य

अबोल तुझे ओठ
अधीरता वाढवितात माझी
तुझ्या एकेक शब्दाला
चकोरासम जगवितात
आणि दाद देत असतात
तुझ्या अबोल मैफलीला.

ओवाळून मनोमनी
तुझ्या शब्दांचे मणी
हृदयात जपून माझ्या
मी पाहतो स्वप्न
दिवसा नी रात्री
तुझे शब्द ऐकत
प्रत्येक स्वप्नात माझ्या
आणि साठवीत शब्द
जपताना हृदय-मनी.

निष्ठुरता

जन्मास आलेली
सुंदर कोवळी कळी
का कुस्करली जावी पायदळी ?
वात्सल्याचा भांडार असलेलं
जन्मदात्रीचं हृदय का निष्ठुर बनावं ?

मुलाच्या अट्टहासापायी
त्या कोवळ्या काळीचं जीवन
का तुडविलं जावं वेळोवेळी ?
का न फाटावे काळीज पित्याचे
त्या निष्पाप जीवाचा घोट घेताना
संपूर्ण संसाराची कोणशीला
आपल्याच हातांनी तोडताना ?

ज्या डोळ्यांनी अजून
विश्वासौंदर्य पाहिलेलं नाही
ज्या ओठांनी अजून

आई... हाक दिलेली नाही
त्या कोवळ्या कायेचा
का घेतला जावा बळी ?

बुद्धदर्शन

बुद्धदर्शनाचा सोहळा
मी अनुभवला सृष्टीच्या प्रत्येक कणात;
वसंताच्या आगमनातील
पिंपळाच्या कोवळ्या पानात,
त्या बोधिवृक्षाच्या कुशीत
ध्यानस्थ असलेला
कधी भिक्कुंच्या प्रत्येक प्रश्नाचं
मंगल स्वरात समाधान करताना.

राष्ट्रध्वजावरील अशोक चक्राच्या
प्रत्येक आऱ्यात बसून
सतत परिवर्तनाची साक्ष देत,
सांचीच्या स्तूपात
शीलतेला सृष्टीत जगविताना,
गजोत्तमच्या रूपात
बलशालीत्वाची शपथ घेऊन

विश्वकल्याण साधण्यास

घोर तपश्चर्या करून

ज्ञानभंडार विश्वास खुले करताना.

चिवरधारी भिक्कूंच्या रूपाने

घरोघरी सन्मार्गाचा प्रचार करीत,

श्रमदान करणाऱ्या कामगारात,

मानवतावादी क्रांतिकारकांच्या

क्रांतिवादी विचारांच्या लढ्यात,

आणि जगण्याची आस देणाऱ्या

त्या फिनिक्सच्या उंचभरारीत.

नुकत्याच जन्मलेल्या तान्हुल्या कायेत

निष्पापतेला जगन्मुखी करीत,

खडतर रस्त्यातून संसारगाडा चालविणाऱ्या

अथक प्रयत्नकारी दोन जीवांत;

आणि अनुभवविश्वाचे उदाहरण

वृद्धत्वाकडे झुकलेल्या पिकलेल्या पानात

जगताला अनुभव वाटताना.

इतिहासाच्या प्रत्येक पानावर
अजिंक्य हुतात्म्याच्या संघर्षात,
सूर्यास्तात विश्व प्रकाशमान करणाऱ्या
इतुकश्या पणतीत,
जगताला 'अत्त दीप भवः' चा उपदेश देताना
'बहुजन हिताय – बहुजन सुखाय' च्या उद्धोषात
मी बुद्धदर्शन सोहळा अनुभवला
सृष्टीच्या कणाकणात.

पळवाट

ती माणूस जागविणारी आस
आज अचानक विझली
जागृत मनाची धग
न सांगताच रुसली.

पळवाट शोधण्या आवाहन
मनाचे जीवनाला झाले
लढताना या जीवनसंगरात
न लढताच पळाले.

तेव्हा जाणीव झाली मला
माझ्या नाकर्तेपणाची
कारण, विसरणारा युगांचा संघर्ष
आणि साथ त्या क्षणांची.

आज माझ्या मनाने सोडली
लढणारी जीवनातली जाग
विझवत मनाची उर्मी
आणि संघर्षाची आग.

प्रयत्न

मनाच्या कल्पनाकारी हिमालयावर
नवजीवनाची संजीवनी शोधणाऱ्या मानवा!

वास्तविकतेच्या अरण्यात
अमरत्वाची विश्वासरूपी जडीबुटी शोधून
अंधश्रद्धेच्या भुलभुलैयातून
काढून तुझ्या बांधवाला
मोकळ्या जीवनात श्रद्धाश्वास दे.

मृगजळाच्या गगनात विहार न करता
जीवन उद्देशांचे अमाप प्रस्थ
न वाढविता अकारण जाळ दुष्ट,
तोडून अहंभाव किल्ल्याचा बुरूज
एकोद्देशीयत्वाच्या विश्वासणे प्रेरित होऊन
गतजीवनाचे अनुभवविश्व तुझे असताना
त्याच दिशादर्शक आत्मविश्वासी धृवाच्या सहाय्याने
खऱ्या जीवनमार्गावर तुझे पाउल
विश्वासाने टाकत जा.

प्रतिवादी अडचनींचे काटे
आणि प्रलोभनांचे भ्रमगच्च आगार
तुझ्याच आत्मभानावर भ्रामकतेची चादर पसरवून
तुझ्या प्रयत्नकारी अमृत मंथनावर
विषारी विचारांचा वर्षाव करून
घातकी अस्पष्टतेने
मार्ग चुकविण्याचा प्रयत्न करतील...
तेव्हा, चकाकणाऱ्या खोट्या सोन्याकडे
आकृष्ट न होता,
अडचनींच्या पाषाणावरही
आपल्या कर्तृत्वाचे कायमस्वरूपी ठसे उमटवून
जीवन उद्देशांप्रती एकनिष्ठ राहा.

प्रयत्नांनीच मानवाने
वांझोट्या मातीत हिरवा मळा फुलविला,
वाळवंटात झऱ्यास जन्म दिला,
विश्वव्यापी अभेद्य आकाशला छेदून
साऱ्या सृष्टीचा शोध घेतला;

आणि पृथ्वीच्या गर्भात बंदिस्त असलेल्या

असंख्य गुपितांचा शोध घेऊन

राहस्योद्धाटनाने विश्वास सादर केला.

तेव्हा, कल्पनाविलासात न भरकटता

वास्तविकतेच्या जीवनखडकावर घट्ट पाय रोवून

तुझ्या निष्ठेने प्रयत्नांचा घाम गाळून

सच्च्या सोनेरी जीवनास प्राप्त कर.

उस्ताद लहुजी

तुझी जाज्वल्य राष्ट्रभक्ती
ब्रिटिश हुकूमतीला आव्हान वृत्ती
पहेलवानांचा आदर्श गुरु
तूच उस्ताद लहुजी लोहपुरुष.

जन्म तुझा मराठी मातीतला;
मनगटांत शक्ती संचारून
थोर समाजक्रांतिकारी 'ज्योति'
तूच घडविलास फुलविण्या क्रांतीला,
कर्तृत्व तुझे असीम जगती
विद्रोह इथल्या व्यवस्थेशी
मानवी मूल्य प्रस्थापण्यास तू
संघर्षवाणीत लढला लहुजी.

आद्य क्रांतिकारक तू भारताचा
विचारांनी नांगरली माती

बीज तू क्रांतिचे पेरून
जन्मास घातले सच्चे क्रांतिकारी.

तुझ्याच उज्ज्वल विचारांनी
‘मुक्ता’चा धर्मातरी एल्गार जाहला
‘अण्णा’ आणि ‘भीमा’ जन्मला
व्यवस्था परिवर्तनात तू नायक ठरला.

बाबासाहेब

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर!

एक नाव, एक गाव, एक राष्ट्र नि एक विश्व;

एक वणवा क्रांतिकारी आंदोलनाचा

विश्वरत्नांतला स्वयंप्रकाशित निलरत्न

विषमता नष्ट करणारं एक अजरामर शस्त्र.

विश्वातील शोषित पीडितांचं हक्काचं विचारपीठ

मायभूमीला अनाथांचा मायबाप

आंधळ्यांना अंतर्यामी दिव्य नेत्र

बहुजनांच्या स्वाभिमानाचा अनमोल दागिना.

विश्वपालथी वादळाचं दिव्य वादळ

नेत्रदीप भव्य कर्तृत्व इमारतीचा उंच मनोरा

मानवधर्माच्या मंदिरावरील श्रद्धेय कळस

विश्वसुगंधी चंदनापरि श्रेष्ठ सुगंधी द्रव.

कवींची कविता, लेखकांचा परिवर्तनवादी लेख
विश्वानिर्मितीचा अतिविशाल आलेख
विश्वसत्य परिवर्तनझऱ्यातील निर्मल शुद्ध पाणी
हिमालयावरील महत्कार्याचा माऊंट एवरेस्ट .

निस्तेज चेहऱ्यालाही फुलविणारं तेजोमय पर्व
शोषितांच्या लेखनातील जाणीव मर्म
अन्यायाला वाचा फोडणारा जहाल विद्रोह
आणि युगायुगांतला युगांतकरी तीव्र संघर्ष.

आसवे

गळणाऱ्या माझ्या आसवानो!

जाण ठेवा गळण्याची...

तुमचे गळणे उगीच नाही,

एका दशकाचा इतिहास

त्या खाऱ्या समुद्रात

मोत्यांच्या दवबिंदवात

न आखलेल्या रेषांत

तुमच्या जन्मदात्र्यात

वर्षानुवर्षे निमूटपणे मिटलेल्या

व आजचे परिवर्तन पहण्यास

उघडलेल्या पापण्यांत

जतन केलेला आहे;

कारण, तुमच्या गळण्याने

तो हृदयात बंदिस्त इतिहास

जगतासमोर येणार आहे.

नकाराश्रू

नेहमीच स्मितकारी तिच्या गालांवर

आज दुःखाचं सावट दिसलं,

सतत आनंदाचे अश्रू

जगताना विश्वासाचा श्वास

अचानक अडला अधांतरी;

गुलाबी ओठांतले शब्द थांबले,

पाकळ्यांसमान गाल तिचे

दुःखाश्रुंनी ओले झालेत,

तेव्हा मी स्वतःच

स्वतःच्या नजरेत गुन्हेगार ठरलो...

कारण ते दुःखी ढगांचे सावट

माझ्याच नकाराचे क्षार होते.

अमरत्व

जिवंसंगीताच्या तालावर
नृत्य करणाऱ्या वीरा!
जरा बेधुंद होऊन नृत्य कर;
त्याच धुंदेत तुझ्या कर्तृत्वाचा
सुगंध पसरेल चोहीकडे...
तुझ्या अमाप शक्तीचा
परीचय घडवून विश्वाला
कीर्तीरूपात तू अजरामर ठरशील...
तुझ्या अतुलनीय कार्याने
इतिहासाच्या पानावर
प्रत्येक मानवाच्या हृदयावर
तुझच राज्य असेल संसारावर...
सूर्य, चंद्र, तारे, वारे
सारे गगन आणि शीर हिमालयाचे
तुझ्या कर्तृत्वाला मानाचा मुजरा करतील
तुझे अजरामर कार्य पाहून.

गाडगे बाबा

तू जीवनसंगरातील लढवय्यांचे बळ...

अंधकाराच्या खोल खंदकातून

वर काढून लाचार मनुष्याला,

स्वाभिमानाचा दागिना प्रदान करणारी

नवजीवनाच्या प्रकाशाची जीवनवाट.

तू पांडित्याला आपल्या व्यवहारगुणांनी पराभूत करून

देहमंदिरातल्या देवत्वाला जागृत करणारा महात्मा,

प्रतिवाच्याला तुजिया प्रज्ञेपुढे वाकविणारा बुद्ध,

चांदण्याच्या वाळवंटात

ध्रुवाचा शोध घेणारा

आकाशगंगेतील प्रकाशपर्व.

तू मृत्युशैथ्येवरील आमजनांना

प्राणवायू पुरविणारा प्राणवृक्ष,

भारतीय समाजातील अठरापगड जार्तीत

बंधुत्व निर्माण करणारा बंधुत्वाचा झरा.

तू शोषितांच्या वेदनेतील संवेदना...
सुज्ञांच्या कार्यातील परिवर्तनाचा वारा,
दुःखीजनांना आनंदाच्या सागरात नेणारा
जीवनसगरातून सुखरूप धीरतेच्या किनाऱ्यावर
आणणारा मनुष्याचा जीवनदर्शक.

तू संतशिकवणुकीचा सार...
कर्तृत्वाच्या हिमालय शिखरावर जाण्यास
प्रयत्नांची वाट मोकळी करणारा गिर्यारोही,
कीर्तनाने मनुष्यरूपी हिऱ्याला आकार देणारा,
मनुष्याच्या विभिन्न पैलूंना
प्रकाशमान करणारा हिरकणी.

तू ढोंगीजनांचा कर्दनकाळ,
समाजक्रांतिकारकांची अंतःप्रेरणा,
पेटणाऱ्या मशालीतील क्रांतिग्नी,
क्रांतिकारकांच्या मार्गातील मैलाचा दगड.

तू बुद्धत्वाचा नवा जन्म...
अशोकाचा मंगलमैत्रिकारी संदेश,
राखेतून हिरवे विश्व निर्माण करणारा फिनिक्स,
शिवबाचा लढवय्या मावळा,
ज्योतीच्या क्रांतीतली धगधगती ज्योत,
भीमाच्या युगकार्यात युगाचा सखा.

तू मनुष्य कंठातला सुर...
सप्तसुरांच्या तालावरील जीवनस्वार,
त्या स्वराबरोबर जीवनमेळ बसविणाऱ्या
मनुष्याचा आशावाद,
जीवनगगनात विजय प्राप्त करणाऱ्या
परांतली विजयाची सलामी.

निश्चय

झेंडा अमुच्या बुलंदिचा तो
फडकविणार तुजवरी रे शिखरा
ऐक तू आज गीत अमूचे
निशाण जगावरीचे पाखरा.

चढती अमुचे पाय रोवती
जगताच्या मातीवरती
ठसे अमूचे विश्वविजयाचे
असतील अखिल जगतावरती.

ना तो थांबणार प्रवास अमुचा
सिद्धि अमूची ज्ञानप्राप्त असणार
अडविणाऱ्या आडकाट्यांना आम्ही
शूरत्वाने जागीच चीत करणार.

धुंद आम्ही आज सारे
निश्चयाच्या दोरखंडात बांधिले
हातात-हात अमुच्या साखळीने
मार्ग दाट अरण्यातून काढीले.

सदैव तत्पर मरण्या आम्ही
ध्येयप्राप्ती करण्या जगी
विश्वास अमुच्या श्वासात आहे
विश्वकुळी जिंकण्या अवघी.

इशारा

वाचले ते बहुत होते
कळणारे काहीच नाही
लेखनी गददारांची
अमुच्याशी वळणार नाही.

खैरात बाटे शब्दांची
गोडवे संस्कृतीचे गाती
पराकोटीचा द्वेष मनी
आमजनांशी मेळ नाही.

कुरापतीच अमुच्या विरोधी
वरुन सतत रंग बदलती
म्हणे आम्ही तुमचेच साथी
स्वांग त्यांचे गळणार नाही.

मनसुबे उपन्या कुळांचे
रे तुम्ही जाणून घ्या
कळी उमलती आपली ती
पहा कधीच जळणार नाही.

ते टिपून बसलेच आहेत
धूर्त मनांचे पांढरे बगळे
घातकी ते काळे कावळे
क्रांतिवीना पळणार नाही.

जीवनगीत

आनंदाचे गीत तू
नेहमीच गात राहा
दुःखाच्या प्रसंगात
सुखाच्या तरंगात
तुझे स्मित चेहऱ्यावरचे
असेच फुलवीत राहा.

फारच थोडे क्षण
असतात जगण्याचे
जीवनाचे ते गीत
प्रफुल्लता आणे मनावरी
असे ते चीरगीत
नेहमीच जुळवित राहा.

तुझे बोलके ओठ
शांततेला न शोभणारे

गीत तुझ्या हृदयातले
मनाने जगवित राहा.

जुळवित स्वर जीवनातला
आनंद ओठांवर आणीत
पुरवीत शब्द सुराला
जिवनगीत गात राहा.

अकल्पित

वाहती तुझी आसवे
जरा वेळीच थांबव
त्यात प्राण माझा आहे.

पडतील ती मातीवर
वाहतील ती पातीवर
गातील दुःखाची गाणी
तो अपमान माझा आहे.

तुझ्या भावना त्यात
मनाच्या सावल्या त्यात
जीवनाचा तुटता तार
हृदयात रूतलेला तुझ्या
तो प्रेमबाण माझा आहे.

तारुण्याची ही रीत
आसवांनी रूसले गीत
अर्ध्यावर थांबली प्रीत
प्रतिबंधित ते संगीत
आणि अघोषित तुझी जीत देणारा
तुझा बेभान श्वास माझा आहे.

मुक्तिसंग्राम

तुझ्या युगाची सुरुवात भीमा
चवदार तळ्याने झाली
मनुस्मृतीच्या दहनाने अमूची तू
गुलामीतून मुक्ति केली.

मानवतेचे अधिकार दिलवीत
काळाराम सत्याग्रह केला
दुसऱ्या गोलमेज परिषदेत
अमुच्या मुक्तीचा ठराव मांडला.

महात्मे आणि फौज त्यांची
विरोधी झाली तुला
वाचवून प्राण विरोधकांचेही
खरा महात्मा तूच झाला.

मांडून हिंदू कोड बिल
स्त्रियांना तू स्वतंत्र केले
नष्ट करून लाचारीचे जीवन
वाघिनींचे गुण तयांना दिले.

तुझ्या कर्तृत्वाच्या उंचीत
हिमालयही ठेंगणा दिसावा
भूषण साऱ्या भारताचा
विश्वरत्न तू शोभावा.

भोवरा

अकल्पित स्वप्न होतं
ती मनाची जाग होती
धूमश्चक्री त्या भोवऱ्यात
फिरणारी ती नाव होती.

वाहणारे प्रहर होते
पाहणारे ढग होते
कोसळती किनार काळी
विझणारी धग होती.

तापविणारी जन्मज्वाळा
परतीची वाट जाती
अंधुकतेत अदृश्य अशी
गारठलेली रात होती.

दूरवर मृगजळाचे जाळे
जवळ गेलो तर कोरडे तळे
थकलेल्या माझ्या मनाला
दुनीयेची लाथ होती.

सौहार्द तेथे नव्हताच
गफिलपनाच जाणवला
जळणाऱ्या माझ्या कायेला
संसाराची आग होती.

सोनेरी पहाट

ती पहाट आज आली
गीत माझे घेऊनी
कळी कळ्यांनी कुरवाळीत
प्रीत माझी घेऊनी.

मोकळ्या कळ्या मनाच्या
हृदयाचा झुळूक स्पर्श
बंधनात बंधण्यास आतुर
सोन्याची चादर घेऊनी.

गुंजन तिचे मनात माझ्या
आणि पैजण पावलांना
सुरेख सप्तसुरांना
सजवित सोनेरी किरणांनी.

सोनेरी केश तिचे
उडवीत वाऱ्यासंगे
संगतीत होत माझ्या
हळुवार पाऊलांनी.

ती पहाट आज आली
गीत माझे घेऊनी.

बिऱ्हाड

एका गावचं राहणं आमचं
दुसऱ्या गावच खाणं आमचं
वणवण भटकतं जीवन आणि,
भटकंतीतच बिऱ्हाड आमचं.

गावाला ना नाव आमच्या
घराला ना दार आमच्या
वणव्याचं जगणं पिढ्यानपिढ्या
निळा बापच घरदार आमचं.

गावाबाहेरची भुईच माय
मेंढरांची जीवन कमाई
कळपातच आमचे सगेसोयरे
घोंगडीधारी वऱ्हाड आमचं.

टिळा आमच्या माथ्यावरती
निशाण जगण्याचे पालवावरी
थकले पाय, मांडला मांडव
तेथेच पहुडलं बिऱ्हाड आमचं.

कोणता देश नि कोणता वेश
वेशीबाहेर जगणारे आम्ही
जगाचं पुढारण अस्पर्श आम्हा
भटकंतीतलं भटकं जीवन आमचं.

गगनविहार

घे अत्योच्च झेप या आकाशी...
विश्व सामावून घे आपल्या परांत;
तुझ्या तारुण्याची अफाट शक्ती
खुलवून विश्वातल्या दाहीदिशांत.

ध्येय्यपुरतीची असीमित भक्ती,
तपस्वी तुझी निःशंक वृत्ती,
आलेख चढता तुझ्या कर्तुत्वाचा
वर्दळ तुझ्या कार्याची मनामनात.

आत्मविश्वासाचा महासागर
मानवी मूल्यांचा आगार,
काढून 'अशक्य' शब्दकोशातून
घे भरारी विजयी पवनवेगात.

तुझ्या प्रतिभेला बंध नाही:
ना कलंक शुद्ध चारित्र्याला;
उजळून दे दिव्य प्रकाश तुझा
अज्ञान-अंधारलेल्या या जगात.

सारी सृष्टी तुझीच आहे
आणि भविष्यवेधक दृष्टी,
वादळाला उतरवून रणांगणी
विजयाची सलामी घे गगनात.

विश्वास

तुझ्या जीवनाचे चीज व्हावे म्हणून...

जपून ठेव विश्वास हृदयात,

तो सेतु जोडणारा मनाला

आणि वाचविणारा संसाराला

दुष्ट विचार आणि प्रसंगातून.

वादळ वाहणारे क्षणाक्षणाला

खच्ची करतील ते संसाराला;

आणि तोडून विश्वास,

माजवित अपरिपक्वता जीवनात

एक अविश्वास मनात जगवून

तोडतील ते भिंती

उद्ध्वस्त करून संसाराला.

संगती मैत्रीची सहचारिणीशी

व्यवहार मोकळा संसाररूपी जगाशी;

आणि आशेचा किरण जगताना

देतील क्षणाक्षणाला

जपताना आत्मविश्वासाला.

दोन चाकांची गाडी

अपुरी आधारशीला एकविना;

चालताना धैर्याचा धागा

सांभाळ अनेक जीवांचा,

त्या चिमुकल्या मनांचा

नवविश्वासातल्या बोंबड्या ओठांचा.

जरा जपूनच...तो लॉन्गमार्च आहे!

अवघड ते कार्य पूर्णत्वास नेणारा...

म्हणूनच विश्वास हा श्वास दोघांचा

संसाररूपी गाडी चालविताना,

ऊर्जा पुरविणारा विश्वास परस्परांचा

जोडणारा एक पाया संसाराचा.

प्रीतवारा

तुझे प्रीतवारे

दूरवर जातात सोडून मला...

.... आणि क्षणातच परत येतात माझ्या जीवा

तुझ्या प्रेमाचा सुगंध घेऊन;

आणि भावनांना हृदयी साठवून,

बागेतल्या गुलाबपाकळीच्या सोबतीत

हळुवार झुळूक स्पर्श देताना,

माझ्या मनाला आपलसं करीत,

माझ्या हृदयातला संदेश

तुजजवळ पोचवीत;

पुन्हा दूर जातात

तुला कळविताना माझी प्रांजळ कबुली...

आणि साक्ष आपल्या प्रेमाची.

स्वप्नांची बाग

स्वप्नांच्या बागेत फिरताना

स्वप्नच स्वप्न दूरवर...

चांदण्याचा स्पर्श जवळून,

... आणि चंद्ररोहणाचा हर्षः

बागेत चांदण्यांची फुले,

आकाशात इंद्रधनूचे रंग,

उधळीत खाली उतरवून

रंगोत्सवात खेळताना...

मोत्यांची उधळण करीत

ओठांवर आनंदी गीत

नाचत उर्वशी संग...

पाण्यावरून चालताना

भिजवित कमळाला

गुलाबकाटे वितळून

फुलांत रूपांतरित होत...

वैर विसरून वैरी

आलिंगन देत एकमेकांना
घडणारे सर्व बागेत
स्वप्नांची बाग सजविताना...

पायवाट

न सरणारी वाट
मी चालतच गेलो...
चालताना डोळे उघडे,
दृष्टीकोण माझा झाकलेला;
दीपलेल्या...अंधारलेल्या कोठडीप्रमाणे
माझ्या पावलांचा आवाज...
माझ्याच कर्णाला बधिर
बाजूचे मला पाहत सारे,
माझ्याच पावलांच्या आवाजाने
मी चालतच पुढे;
आपल्याच मनाच्या इशान्यावर
बेधुंद अवस्था माझी,
चालताना पुढे पुढे
धुळमाखलेली पायवाट
ठसे उमटलेले पावलांचे
वाऱ्याच्या बेभानतेने मिटवीत सारे...

आवाज जराही नाही
बेभान त्या वाऱ्याचा,
आणि वाटही न सरणारी
तरी...पडती पाऊल माझे
याच जीवनातल्या वाटेवर.

मावळताना

तारुण्याच्या जलशात
जीवनाच्या पायऱ्या चढताना
पायांमध्ये सामावलेलं माझं बळ,
मनागारातला उत्साह,
आकाशाला स्पर्श करण्याचं स्वप्न,
महासागराची माझ्या आनंदाश्रुच्या
प्रत्येक थेंबाशी केलेली तुलना
आणि स्वप्नांतली माझी भरारी...
आज सूर्य मावळतील जावा
सर्व विश्व अंधारात गडप व्हावं अगदी तस्स...
या उतरंडीच्या पायऱ्यात माझं झालं;
मनाची धारणा संपली,
युगांचे क्षण आटले,
गळलेल्या पिकलेल्या पानाला
आपल्या तारुण्यातील हिरवेपणा आठवावा
तसा क्षण माझ्याही जीवनात आला.

डोळ्यांत सामावलेले अश्रु,
शरीरात नसलेले त्राण,
वाऱ्यात उडण्याची वाट पाहत असलेले
पिकलेल्या पानातील माझे प्राण,
माझ्या अशक्त हातात घेतले
नव्या पाखरांना दालन मुक्त करीत.

चाहूल वसंताची

वसंतागमनाच्या संदेशाने
सारे रान नव्या रंगात रंगले,
पाना-फुलांच्या सुंदर रत्नांनी सजून
लाजवंतीच्या रूपात लाजले,
पिवळ्या सोनेरी रंगाची नथ
आपल्या नाकात टोचताना पिंपाळपान,
लाल रंगाची नी काळ्या ठीबक्यांची साडी
सर्वांगावर पसरविणारे पळस,
आपल्या लांब लटांवर
गुराख्याला झोका देणारा वटवृक्ष,
जवळच्या चाफ्याल्या इशारा करीत
एकदा आपल्या अंतरीचा सुगंध
वाऱ्याजवळ पाठविण्यास सांगणारे गुलमोहर,
हर्षोल्लासात धुंद झालेले सारे
सकाळच्या कोवळ्या सोनेरी रंगात
सजलेल्या नववधूच्या वेशात

ओठांवर बहरले गीत गात
स्वागत करीत होते जल्लोषात
वर्षानुवर्षाच्या आपल्याच परंपरेत.

जिद्

जगण्याची जिद् असतानाच
जीवनाची राख झाली
त्याच राखेत फुंकले मी प्राण
नवप्राणाची ज्योत जागली.

अंत असला या कायेला
तरी मनाच्या जिद्दीला नसतो
सागराच्या अथांगतेलाही
किनाऱ्याला बंध असतो.

जगातली सारी सागरे
मनाच्या किनाऱ्यात सामवती
तरी का पाऊल माघारावे?
जिद् पाऊलाला पुसती.

याच जिद्दीने पाखरांनी
नवे घरटे उभारले
लढण्याचे बळ कसे असावे
त्या पाखरांपासून कळले.

जगण्याची रीत 'जिद्द'च आहे
सच्च्या जीवन योद्ध्याची
तीच आशा मनाची माझ्या
जिद्दीने जिवनयुद्धात लढण्याची.

समतेचा सूर्य

समतेचा आमचा सूर्य
विषमतेच्या अंधकाराला
अखिल विश्वात चीत करून,
पळवून काफिर त्या बंधतेला
आपल्या प्रखरतेने
प्रकाशस्तंभ स्थापनार आहे.

कोरून आमच्या कर्तुत्वाला
नक्षून आमच्या जिंदगीला
गीत आमच्या विजयाचे
भविष्याला सांगणार आहे.

ते शिल्प कोरलेले हृदयात
प्रत्येक मनाच्या पटलावर
रक्ताच्या लेखणीने
काळाच्या काळोखाला वेशीबाहेर फेकून

अजरामर इतिहास क्रांतीचा
जगताचा प्रदीप होणार आहे.

आणि विजयाचा उत्सव
अणूरेणूच्या वहनाने
समतेच्या प्रकाशाला
प्रत्येक हृदयातल्या पणतीत
जीवनज्योत बनून
प्रकाशमान करणार आहे.

भविष्यवेध

इथल्या वाळलेल्या विचारांच्या वाळवंटात

अमानुष या विश्वात

सुविचारांचे मृगजळ दाखवीत,

पाप-पुण्याच्या कल्पनांनी

निकामी मेंदू करीत मानवाचा,

प्रतिकारहीन मानवी सांगाडे

निजलेली मुर्दाड मने निर्मिणारी

विषारी विषमतेची औलाद

साधुत्वाचा जप करीत

ढोंगीपणाला पवित्र वस्त्रांआड लपवित

देवत्वाचा आव आणीत

वाटसरूची दिशाभूल करणारे

नामजपी साधू आहेत.

सावधान असल्या ढोंगीजनांपासून!

नवजीवनाचा मनोरा बसविताना,

सुविचारांच्या पायावर
मानवतेची कोनशीला उभारताना,
इथल्या विषमवाळूचे कण
त्या पायाला ठिसुळ करतील,
आणि उद्ध्वस्थतेचा तमाशा पाहत
ते साधुरूपातले धूर्त बगळे
त्यांच्या क्रूर विजयाचा जल्लोष करतील.

थांबविण्यास ही अवकळा क्रांतिवीरा...
मानवी मनाला सुरेख आकार देताना
प्रत्येक पावलाचा विश्वास संपादित करीत,
प्रत्येक श्वासावर एकनिष्ठेला कोरत
क्रांतीचा एल्गार, पुकार करीत जा.

फुलविण्यास समतेची बाग
भारताच्या प्रत्येक कोपऱ्यात,
नांगरलेल्या मनांच्या मातीवर
क्रांतिचे बीज पेरून,

जगविण्यास प्रत्येक समता फुलाला
आणि महावृक्षाचे प्रतिबिंब
या छोट्याश्या रोपट्याला
आपल्या जीवनप्राणाने श्वास पुरवीत जा.

आशीर्वाद

देवाच्या आरतीला
कापराचा धुपारा केला,
रात्रीच्या वेळी तोच पुजारी
देवदासीला भोगला.

सकाळी उठून देवनावे
पवित्र स्नान केले,
देवाची आरती ओवाळून
देवभक्त पुजारी झाला.

पितांबर चढविले अंगात
आणि लावला टीळा माथ्यावर
भक्तांच्या श्रद्धेला पूजाऱ्याने
असा 'आशीर्वाद' दिला.

जीवनमैफिल

जगताना मरण्याची सवय हवी
त्याशिवाय जगणे व्यर्थ आहे
नेहमीच टवटवीत फुलांचे
सुगंधरहित तारुण्य व्यर्थ आहे.

चालताना ठेच लागली
तरच हृदयात वेदना होतील
विना वेदनेने हृदयाच्या
जगी संवेदना व्यर्थ आहे.

कुठे आघात झाला मनावर
तेव्हाच फुंकर घातली जाते
विना जुळलेल्या भावनांची
जखमेवरची फुंकर व्यर्थ आहे.

एकेक धागा जोडताना मनाचा
हृदयभावनांत भिजवावा
त्याशिवाय त्या धाग्याचे
माळेतले अस्तित्व व्यर्थ आहे.

सजलेल्या क्षणांची मैफिल जीवन
सुखदुःखांचे गीत प्राण त्यातला
प्रत्येक वळणपुष्प गुंफण्याशिवाय
जीवनमैफिल व्यर्थ आहे.

शांत सागर

आज पितृछत्र हरविले
जे गवसले होते मला जन्माआधीच!
जन्मानंतर ज्याने शिकविले मला जीवन,
मायेचा पदर, जीवनतत्वांचा आदर,
भरविलेले घास माझ्या तान्हुल्या ओठांत.

पहिला शब्द 'आई' दूसरा 'बाबा'
चालताना चुकलो तेव्हा समजविणारा
प्रेमरसाने प्रचुर हृदयातला प्रेमाचा गाभा,
मांडीवर खेळविणारा, खांद्यावर मिरविणारा
जीवनाला वळण लावणारा आकृतीबंध,
जिवनसागरातली धैर्यवान पितृत्वाची नाव
आज काळाच्या वादळात लोप पावली.

तारुण्याच्या नव्या वादळाला ज्याने
खुल्या आसमंतातली भरारी दिली,

स्वतः मात्र खस्ता खाल्ल्यात
गाडून स्वतःला व्यवहारातल्या मातीत,
अभेद्य ठेवण्यास कुटुंबाचे मनोरे
जीवनाच्या सुखदुःखाच्या वादळात.

असा वीर तपस्वी 'योगिराज'
जगविणारा कुटुंबविश्वाला
आज शांत सागरात निजला,
काळाच्या अंधारात गडप झाला,
सृष्टीच्या हाकेत सामील होऊन
कायमचाच विलीन झाला पंचतत्वांत
कारुण्यकारी पितृत्वाच्या छत्राला सोबत घेऊन.

रात्र

चंद्र गेला, चांदण्या गेल्या,
आता उरले फक्त आभाळ;
काळ्या रंगात नाहण्यास आतुर
आणि काळाची चादर घेत
एक काळेकुट्ट आकाश.

निंबोणीच्या झाडामागचा चंद्र
पौर्णिमेचा पुर्णकार चंद्र
आता दिसतोय फक्त पुस्तकांच्या गंजात,
आणि मनाच्या एका कोपऱ्यात
जो साठविला होता कधीतरी
या आभाळगंज इमारती बनण्याआधी
एखाद्या पौर्णिमेला.

काळोख

तथागता!

तुझ्या जन्माआधीचा अंधार
तुझ्या जन्मप्रकाशाने मिटताना
प्रत्येक मनाला हर्ष झाला.

ही तपोभूमी होती तेव्हा
जेव्हा पेटले होते रान
हरविले होते सर्व मानवांचे भान
क्लेश, द्वेष, मत्सर, लोभ
अग्निच होता मनातला प्रतिशोध;
त्याग, शील, करुणा
नावालाही जगी नव्हत्या,
साम्राज्य होते जगात
कपटकारस्थानांचे आणि घातपातांचे,
मुक्या प्राण्यांना ठेऊन आन्यांवर
रक्त वाहत होते निष्पापांचे,

पायदळी तुडवली जात होती मानवता
यज्ञयागाच्या आणि धर्माच्या नावावर,
चालविली होती मार्तंडांनी क्रूरता
हाच तो धर्म होता
हाच तो होता संस्कार
कोरलेल्या मनाच्या दगडावर
नेहमीच अस्थिर अश्या दगडरूपी मनावर.

खरच! ती अंधारयात्राच होती;
प्रकाशकिरण नसलेली
जन्मास न घालणारी महात्मा
वांझोटी, काळोखाची साडी नेसलेली,
तेव्हा सूर्यही लाचार होता
कारण, तेव्हा तुझा जन्म व्हायचा होता.

संबुद्ध

मुक्त उधळली तुझ्या जन्माची फुले
भरलीत तुटुंब आनंदाने विश्व कुळे

जन्माआधीच हा जल्लोष मनात होता
जन्मास तू आला करुणेस सोबत घेता

सर्वत्र वाहला हा वारा मानवतेचा
प्रकाशित जाहला ध्रुवतारा या युगाचा

खरा होतास तू सत्याचा प्रथम महात्मा
तुझ्या दिव्य दृष्टीने झाला विषमतेचा खात्मा

म्हणूनच म्हटले गौतमा युगाने तुला संबुद्ध
वसंत बहरवून ज्याने थांबविले युद्ध.

शोध

पावसाच्या थेंबावर बसून
वाऱ्याच्या खांद्यावर चढून
मी निघालो सफरीला
शोधण्या एक दुवा मानवतेचा;
हिमालयाच्या उंच शिखरावर
महासागराच्या रुपेरी पाण्यावर
सोडून हृदयाच्या अंतरंगाला
दृष्टीआड करीत मनाच्या वाऱ्याला;
बाह्य जगतात
पण,
तो मिळालाच नाही
कारण,
त्याचं विश्व होतं मन
निर्मळ झऱ्याच्या पाण्यासारखं
अखंड पवित्र स्नेहझऱ्यासारखं
मानसाच्या अंतर्गत विश्वात
मनाच्या आणि हृदयाच्या सचेतन जगतात.

निळा सलाम

त्या उगवत्या निळ्या सूर्याला
आमचा निळा सलाम!
भेदून इथल्या तिमिराला
निळे तेज निर्माया या भूमीत
आतुर असलेल्या त्या रक्ताला
सलाम इथल्या प्रत्येक भूमिपुत्राचा.

मळकी चादर कुविचारांची
जाळाया आलेल्या सूर्याला,
उद्याचा दिवस आमच्या नावे करून
गाव उजळविण्यास निघालेल्या
खऱ्या वीरयोध्याला
आमचा स्वाभिमानी सलाम.

रेंगाळलेला कारभार
लोकशाहीचे लचके तोडणारे श्वान;

आणि त्यांच्या घाणीच्या साम्राज्याला
वेशीबाहेर फेकून त्यांच्या गोत्राला
समतापर्व स्थापण्यास आलेल्या
मानवतावादाचा उद्गाता निळ्या तेजाला
सलाम! सलाम! सलाम!

तथागत

विध्वंसाच्या दुनियेत जगतो आहे,
सर्वत्र युद्धांचाच एल्गार ऐकतो आहे,
तरी शोधतो प्रेम, करुणा, अहिंसेचा मार्ग
जरा बुद्धत्वचा झरा कुठे आहे?

जग बाटत चाललय गटातटांत
राज्य राष्ट्रांसही मुकले आहे,
कुणी वर्चस्वकारी लढाई लढतो
कुणी जन्माआधीच मरतो आहे.

उघड्या डोळ्यांनी पाहतो मरणकळा
तरी धीर धरूनच आहे,
एकच आशेचा किरण शोधतोय मनी
बुद्धत्वाचा वर्षाव कधी ना कधी होणार आहे.

हे तथागता!
का आहेस तू ध्यानस्थ बसून?

आम्हा मानवांना तुझ्या करुणेची खरी गरज आहे,

असले काही युद्धात मग्न तरी

शोषित या जगातला

तुझीच वाट पाहत आहे.

हजारो वर्षांपूर्वी बुद्धत्वाचं बीज तू पेरलं,

जगातल्या प्रत्येक मनोदेहात

विषमतेच्या तनसाला जाळणारा

समतेचा अग्नि तू दिला आम्हा,

खवळलेल्या अशांत महासागरातूनही मार्ग काढणारा

अष्टांगरूपी नावेचा आधार दिला जनमानसा,

विषयवासनेला तोंड देणारं शीलशास्त्र,

जग बदलविण्याचं अस्त्र म्हणून

दहा पारमीतांना तू मनी दिलं.

महापरिनिर्वाण जाहला तू आणि...

मानवतेच्या वैज्यांनी

बुद्धत्वाचा करुणाकारी महासागर

कोरडा करण्याचा घाट घातला...

कुणी बोधिवृक्षाला अग्निधीन केलं,
कुणी सुविचार विकृतीला भिडलं,
तरी सर्वास पुरुणी उरलास
त्या मानवद्रोहयांनाही तू क्षमेतच पहिलं.

वैच्यांच्या काळी तू कबीर म्हणून आलास,
कधी तुकोबांच्या अभंगांतून जणमुखी झालास,
जोतिबाच्या सत्यधर्मात तू वसलास,
आणि भीमाच्या रूपाने तू दिधलास,
आज पाश्चात्यांच्याही ध्यानी बसून
साऱ्या विश्वाचा अभिमान तू झालास;
आधुनिकतेला विज्ञान साथी असलं तरी,
दंभपणा वाढून माणुसकी विरत आहे.

हे तथागता! वाचवाया ही मानवता
तुझ्या धम्मदेशनेची आज खरी गरज आहे,
धम्ममय विश्व करण्या चारिका करीत ये,
बहुजन विश्व तुझी वाट पाहत आहे.

हुंकार

असह्य वेदनेचा एक हुंकार
दबलेल्या मनाचा एक चीत्कार
दंभपना निपजला नेहमी येथे
सत्याला करावा लागे सदा एल्गार .

स्पष्टोक्ती ला वाचा ना मिळे
गुलामाला ना जाणीव, ना स्पर्शाला कडे
षंढपणा निपजला नेहमीच येथे
शोषकांचा सुकाळ चोहीकडे.

देहाला येथे स्वतंत्रता
मेंदूची चिवट गुलाम कडी
भावनांचा आविष्कार कुठे करावा
लाभती जेथे मनाला कोठडी.

येथे सर्वत्र मानवी सांगाडे
बंधुत्वाला सर्वथा कोरडे तळे
समता, स्वतंत्रता नि न्यायाचे वारे
मात्र खरा मानव न मिळे.

विद्वत्तेला ना थारा देशी
शीलतेचा ना वारा कुणाशी
सर्वच बाटले जातीजातीत अपुल्या
कुणाचे नाते कुण्या मनाशी.

दुःख माझ्या मनातले 'मिलिंद'
कुणास कसे सांगावे
सज्जनांचा सर्वत्र दुष्काळ
कुठे वेदनेचे दुःख गीत गावे?

देखावा

वर्षानुवर्षापासून शोधतोय मी माणुसकी

पण, मला मिळतात केवळ

माणसांच्या कृत्रिम जाती,

कुणी वापरतो समाजहिताची भाषा,

कुणी पेटवितो क्रांतीची मशाल,

नारे गुंजतात सर्वत्र सर्वधर्मसमभावाचे,

धडे गिरविले जातात धर्मनिरपेक्षतेचे,

तेव्हा मी भारावून जातो

आणि गर्वाने म्हणतो

“माझा देश महान आहे.”

पण,

समाजात वावरताना मला

माझी जात विचारली जाते,

मंदिराला स्पर्श झाल्यास

गंगाजळाने परिशुद्ध केले जाते,

अजूनही मी एक अस्पृश्य म्हणून जगतो,

तेव्हा, या खोटारड्या दुनियेत

माणूस तर मला भेटतो
तो ही माणूसकीविना
सांत्वनाचा देखावा करून जातो:
कारण,
माझी जाताच अस्पृश्य
ज्याला या देशात
माणूसकीचा स्पर्शाधिकारही नाकारण्यात आला:
देवालाही जाब विचारला मी
तेव्हा देव म्हणाला,
“अरे भक्ता! तुझी भक्ति खरी,
मात्र तुझी जात खोटी;
मी ही चार भिंतीत बंदिस्त आहे,
माणूसकीची बोली लावणान्यांचाच
मी एक कैदी आहे.”
तेव्हाच मी समजलो
या देशात देव नाही,
आणि माणूसकीही नाही;
आहे तो फक्त देखावा
माणूसकीविना मानवी देहाचा एक पुतळा.

निळ्या पाखरा

अरे निळ्या पाखरा!
तुझं कुळ निळ्या क्रांतीचं,
तुला तेज महासूर्याचं,
संघर्ष तुझा आजन्म
आकाशातील प्रतिक्रांतीच्या काळ्या ढगांशी.

अरे निळ्या पाखरा,
क्रांतीत्वाचं स्फुरण तुला...आणि
निर्मळ काळीज तुझं,
वाट चुकलेल्या आपल्या बांधवांना
योग्य दिशा देऊन
सोबत घेण्याची तुझी सवय,
रात्रीच्या काळोखात अन्य पक्षांना
दिशा देणारा ध्रुवतारा,
दुसऱ्यांच्या तुटलेल्या घट्ट्यांना
स्वचक्षुनी मदत करण्याचा तुझा स्वभाव,

दुसऱ्यांचा मदतीला

नेहमीच तत्पर असण्याची तुझी अंतःप्रेरणा.

पण, हे जग तुझ्यासारखं निर्मळ नाही,
तुझा घात करण्यासाठी लपून बसलेले घातकी,
तुझी वाट चुकविण्याचा त्यांचा प्रयत्न,
तुला लोभात पाडण्यासाठी त्यांनी बनविलेला फास,
त्यांच्या तीक्ष्ण हत्यारावरील तुझच नाव,
आपल्या परांनी संपूर्ण जग कवेत घेण्याचा
तुझा अभूतपूर्व संकल्प नष्ट करण्याचा
त्यांचा प्रतिसंकल्प आहे.

अरे निळ्या पाखरा,
एक एक डोंगर पार करताना,
एक एक महासागर ओलांडताना,
प्रत्येक विजयाचा आनंद लुटताना
तुझ्या भोवती त्यांचे पक्षी तर नाहीत ना?
त्यांच्या वलयात तू गुंतलेला तर नाही ना?

तुझ्या क्रांतीच्या वाटेत
त्यांच्या प्रतिक्रांतिवादी आडवाटा तर नाहीत ना?
या परिस्थितीचं आपल्या तीक्ष्ण बुद्धीने
अवलोकन करीत मार्गक्रमण करीत जा.

अरे निळ्या पाखरा,
जरा जपूनच स्वच्छंद विहार कर,
कारण तुझ्या पूर्वजांचा
असाच घात झालेला आहे,
तुझे काही बांधव त्यांच्या थव्यांत सामील होऊन
त्यांच्या सोनेरी पिंजऱ्यात
गुलाम बनून खितपडलेले आहेत.

अरे निळ्या पाखरा,
जरा जपूनच तुझा हा लढा,
तुझा हा प्रवास, तुझं उदात्त धेय्य,
तुझं महान कार्य, तुझं संपूर्ण जीवन क्रांतीचं असलं तरी
प्रतिक्रांतीचं अतिक्रमण वाढत आहे.

अरे निळ्या पाखरा,
तुझ्या अथक प्रयत्नांची ही पराकाष्ठा आहे,
या क्रांति-प्रतिक्रांतीच्या संघर्षात
तुझा क्रांतिवादी विजय निश्चित आहे.

प्रतिबिंब भावनांचे

शब्द माझ्या मनातला
ओठांना बाद झाला
श्वासाच्या प्रवाहात
प्रतिश्वासाने गार झाला.

वाहक भावनांचा
नयनांत गोळा झाला
आसवांच्या रूपाने
देहातून पसार झाला.

प्रतिबिंब भावनांचं
एक तार झाला
स्तब्ध या ओठांचा
तो आवाज झाला.

त्याच्या त्या त्यागाचा
एक आभास झाला
क्षणभंगुर या जगण्याचा
तो प्रमाण झाला.

आवाहन

जीवनाच्या गडद काळोखात

एक किरण उजळू दे,

थकलेल्या या थव्यांत

क्रांतीचैतन्य फुलू दे.

अवरुद्ध या प्रवाहाला

पुन्हा उत्स्फूर्त वाहू दे,

बेभान प्रत्येक दवाला

नवदिशेची किनार लाभू दे.

वादळापूर्वीच्या शांततेला

जरा आव्हान मिळू दे,

चक्रीवादळाच्या या भोवऱ्यात

सर्वस्व आज फिरू दे.

निवळलेल्या निखान्यांवरून

एक वारा वाहू दे,

जागृत झालेल्या ठिणगीला

दिव्याग्नि आज बनु दे.

तप्त अंगरसाला

शीलाकृतीचं बंधन दे,

परिवर्तनाच्या या लढ्यात

प्रत्येक मनोदेह सामावून घे.

संदेश

कालचा घाव मनावरचा
आजही हिरवाच आहे
जळालेल्या माझ्या दुनियेची राख
डोळेही साठवून पाहे.

उद्ध्वस्त झालेली दुनिया ही
दुभंगलेलं मनुष्याचं मन
एकतेला सुरंग येथे
विचलित आहे प्रत्येक क्षण.

कुणावर विश्वास ठेवावा
कुणाच्या श्वासावर कुणाचा दावा
नेहमीच झाला घात येथे
कोण आहे कुणाच्या जीवा.

तुझा हाच नेहमीचा भास

का न नष्ट व्हावा

हेच एक कोडं मनी

का क्षणोक्षणी तू जळावा.

राखेतून विश्वानिर्मितीचा

त्या फिनिक्स चा संदेश

जरा एका स्वप्नी तर पहा

नेक मनांचा एक देश.

मैत्री

मैत्री! निर्मळ मनांची
हृदयाच्या निर्मळ पावित्र्याची;
मैत्री एक जपणूक
निस्वार्थ मनोप्रेरणेची,
दुःखी जीवनात
आनंद प्रवाहीत करणारी,
शंकांनुशंकाना थारा न देणारी
स्वभाव स्वरूप सांभाळणारी,
चुकतं पाऊल आयुष्याचं
जीवनाबाहेर आणणारी,
तुटणाऱ्या मैत्रीफुलांना
मैत्रीमाळेत गुंफणारी.

मैत्री पवित्र हृदयांची,
शब्दांवाचुनी हृदयभावना कळविणारी,
हृदयात करूणासागर असणारी,

दुःख इतरांचे व स्वतःचे हृदयात बंदिस्त करून
चेहऱ्यावर स्मितहास्य फुलविणारी.

मैत्री! कधी भावनिक होणारी
कधी मित्रत्वासाठी वज्रासम कठोर निर्णय घेणारी,
मैत्री, सूर्यासारखी प्रखर,
चंद्रासारखी शीतल,
रक्ताचं नातंही सैल ठरवून
मैत्रीधर्म पाळणारी.

मैत्री, आयुष्याचा अनमोल ठेवा,
मित्र जवळ नसतानाही मित्रत्वसुख देणारी
जुन्या आठवणींना उजाळा देऊन
मन व्याकुळ करणारी,
मित्रांच्या विरहात मात्र
नयनश्रू दाटविणारी.

मैत्री, शक्ती मानवसेवेची
साक्ष मानवधर्माची
एक उमेद जगण्याची
मैत्री निर्मळ मन-हृदयाची.

नवप्रभात

जीवनात उगवली नवप्रभात

घेउनी आनंदाचे क्षण

दूर सारून जीवन काळोख

जुळवून हृदयासंगे मन.

तुटलेल्या माझ्या हृदयाची तार

पुन्हा एकदा जुळली

हृदयात निर्मिलेली भावना आज

माझ्या मनालाही कळली.

वाकडं हृदय मनाचं

दोघेही सारं विसरले

प्रफुल्लित जीवनाचा आस्वाद

लुटण्यात दंग झाले.

हृदय संगीताची ध्वनि
मनात गुंजू लागली
कोमजलेल्या मनोवेलीला
नवपालवी बहरली.

दुःखी माझे जीवन
आज आनंदाने बहरले
इंद्रधणूचे रंग पाहून नकळत
आनंदाश्रू तरळले.

जाग रे भूमिपुत्रा

जाग रे भूमिपुत्रा, जाग!

साऱ्या जगाला पोसणारा जगाचा पोशिंदा तू,
देह झिजवून या भूमीवर भूमीची धूप थांबविणारा
आपल्या मायभूमीचा रक्षक तू,
बळीशी नातं असणारा बळीवंशाचा वारसदार बळीपुत्र.

साऱ्या जगाला जगण्याची उमेद देणारा
आशावादाने झपाटलेला,
बळीपुत्रांचं राज्य जगावर प्रस्थापित करण्याचं स्वप्न पाहणारा,
जीवनप्रवाहात पराभूत झालेल्यांना
मानसिक आधार देणारा आशेचा किरण.

आज तूच आत्महत्या करायला निघालास?
संघर्षाची ठिणगी इतरांच्या हृदयात पेटवून,
क्रांतीपासून पळून जाण्याची भाषा करतोय?

अरे भूमिपुत्रा!

कुणाकडून तू मदतीची अपेक्षा करतोय?

त्या नाकारत्या राज्यकर्त्यांकडे

बळीपुत्रांच्या उपकरांची जाण नसलेल्या

पाषाणहृदयी शासनयंत्रणेकडे?

अरे भूमिपुत्रा!

हक्क अधिकार मागून मिळत नसतात,

मागितल्याने तर भिकही नाही मिळत,

तू तुलाच गुलाम बनविणाऱ्यांकडे स्वातंत्र्य मागतोस?

जागा हो!

हिसकावून घे आपलं स्वातंत्र्य

स्वतः काय मरतोस

मार त्या भूमिद्रोही देशद्रोह्यांना,

पेटवून टाक सारा मुलुख,

जाळून टाक ही गुलामीची लक्तेरे

आणि स्वतंत्र हो,

बळीवंशाची स्थापना करण्यासाठी.

जीवन एक पोरखेळ

मानवी मनाची हिरवळ

आज गेली वाळून

रंग जीवनातले माझ्या

कुठे दूरवरी सारून.

मनातले मोठे स्वप्न

आज येथेच विरले

स्वप्न निर्मितीचे हे मन

न कळत हृदयापासून तुटले.

घडले काय जीवनात

कळलेच नाही मनाला

मनाच्या तुटलेल्या अंकुराचा

थांग-पत्ता ना हृदयाला.

आनंदी माझे जीवन
आज दुःखी झाले
काय घडले माझ्याशी
माझे मलाच नाही कळले.

हसावं की रडावं माझं
काहीच नाही कळत
नवं काही करायला
मनही नाही धजत.

धर्माच्या नावावर

मुख असूनही बोलण्याचं,
कान असूनही ऐकण्याचं,
डोळे असूनही पाहण्याचं,
हात असूनही कृतीचं,
पाय असूनही चालण्याचं,
मन असूनही विचारांचं,
हृदय असूनही भावभावना निर्मितीचं,
सामर्थ्यवान माणूस येथे
पण, कृतीनं भाग्य उजळण्याचं
स्वातंत्र्य येथे हिरावलेलं.

नवनिर्मितीचा सुगंध
विश्वभर पसरविण्याचा
या फुलांचा अधिकारही
हिरावून घेतला
या देशातील धर्मग्रंथांनी,
पाषाणहृदयी धर्माच्या ठेकेदारांनी.

मानव म्हणून जगण्याचा
हक्कही हिरावून घेतला
माणुसकीची बोली लावणाऱ्या
धर्माच्या नावावर चरणाऱ्या
धर्माच्या दलालांनी.

बळीराजा

लोक म्हणत व्हते मले
ह्या व्हय बळीराजा;
म्हणे ज्यानं सारा भारत हाय पोसला,
पोसून साऱ्या जगाले
झालो म्या कंगाल
शिवाराले बी वाटले माहया अवताराची लाज.

वावरामंधी पेराले मायापाशी
बी-बियाण नव्हतं,
सावकारापाशी गेलो त
त्यानं बी मले आपल्या पाशात ओढलं.

कशी बशी केली म्या पेरणी
म्हणलं आता बनिन म्या राजा खरा;
पण, पाण्यानं बी देल्ला धोका
अन सारं वावर माहयं
पाण्याविणा सुकुनश्यानी गेलं.

पुन्हा पेराले माहयापाशी
बी-बियाण नव्हतं,
पिकासाठी पाणी बी नाही
खाले त अन्न नाहीच नाही
बैलाले कडबा कुटार बी नाही.

माहया साऱ्या जिंदगानीचा
झाला फकस्त धिंगाणा,
वावरामंधी जाऊन म्या
साऱ्या जिंदगिले आठवलं,
गळ्यामंदी फास टाकून
म्या खतम झालो,
सरकारचं अनुदान मात्र
माहया तेरवीच्या कामी आलं.

राष्ट्रनिर्माता

भारतमातेचा तू सुपुत्र
तूच अमुचा मार्गदाता
बहुजन हितासाठी लढणारा
'ज्योति' अमुचा खरा दाता

विद्येची गंगा प्रवाहीत करणारा
तूच खरा भागीरथ अमुचा
विद्यामृत प्राशन करुनी
सिंहगर्जना करणारा अमुचा पिता

इतिहासाला कलाटणी देऊन
इतिहास निर्माता
क्रांतियुग प्रारंभीणारा
तूच अमुचा मुक्तिदाता

तूच खरा राष्ट्रोद्धारक
स्त्री शिक्षणाचा जनक तू
क्रांतिवीर निर्माता क्रांतीगुरू
तूच खरा राष्ट्रानिर्माता.

बाबा

बाबासाहेब!

तुम्ही म्हणाले होते,

“पाच जारी खरे अनुयायी मिळाले तरी

धन्य होईल माझे जीवन.”

बाबा, आज जेव्हा मी या समाजाकडे पाहतो

तेव्हा, पाचचे पन्नास झालेत,

पण, तेवढेच तुकडेही झालेत.

बाबा, तुम्ही म्हटलं होतं

समाजविकासाची कास धरा

धम्मबांधवांची साथ धरा

रात्रंदिवस कष्ट करा आणि,

हा धम्मरथ संपूर्ण जगात फिरवा;

पण बाबा,

आज तुझ्या अनुयायांतही भक्त निर्माण झालेत,

तुझं स्वप्न अपूर्ण सोडून

भक्तीत मग्न झालेत,

जीवंत मनुष्याला त्राण आणि
निर्जीव पुतळ्यांचे तारणहार झालेत.
बाबा, सांगावं किती यांना
पूर्ण करा बाबांचं स्वप्न
या स्वार्थी मनांना कळत नाही असं नव्हे,
या स्वार्थामुळेच हे सगळे
समाजावर भार झालेत.

औपचारिकतेचं जगणं

येथे जगण्याला अर्थ काय?
येथे मरण्याला अर्थ काय?
लाचारीला खिळलो येथे
स्वाभिमानाचा अन्वयार्थ काय?

झूट्या दुनियेतलं जगणं येथे
खोट्या दंभातच वागणं येथे
स्वप्नातच रंगण नेहमी माझं
वास्तविकतेला भिडणं काय?

असला खुळचट विचार मनाचा
असल्या हीन पातळीवरचा
इज्जत नाही येथे तनाला
हाच महान देश म्हणावा काय?

चारिदिशांनी नजरेला झूठी शान
खुबीचा येथला झूठा सन्मान
जीवन जगणं केवळ औपचारिकता
अश्या जीवनाचा अर्थ तो काय?

सत्तेसाठी काहीही

सत्तेसाठी काहीही
फत्तेसाठी काहीही
नैतिकतेला सारून बाजूला
मत्तेसाठी काहीही.

सत्ता ध्येय्यच मनी आज
बुडत्याला ना काठीचा आधार
रक्त सांडून सख्याचं
तख्ते साठी काहीही.

मुडदा पाडून अपुल्यांचाच
विसर आपल्याच रक्ताचा
कुणाचं कुणाशी नातं आज?
जत्थे साठी काहीही.

आंधळे सगळेच सत्तेसाठी
गहाण आज माणुसकी
दलालीत सगळेच सामील येथे
फस्तेसाठी काहीही.

कुणा न कुणाचा वाली येथे
केवळ पोकळ आश्वासने
दुजाभाव येथे रक्तालाच कारण
सत्तेसाठी काहीही.

जीवनाच्या खडतर वाटेनं

जीवनाच्या खडतर वाटेनं जाताना
अनेक अडचणी उभ्या ठाकल्यात,
अनेकदा काटेरी झुडुपांनी मार्ग अडविला,
अनेकदा दगडाच्या ठेचा लागल्यात,
तरी,
मी चालतच राहलो
जीवनाच्या खडतर वाटेनं...

अनेकदा वाराही बेभान झाला,
रस्ताही चकाव्यात सामील झाला,
झाडाच्या फांद्याही वाऱ्यात भिनल्या,
नदीचा प्रवाह आडवा झाला,
तरी,
मी पाऊल टाकताच गेलो
जीवनाच्या खडतर वाटेनं...

बन्याचदा वादळवारा तूफान बनला,
सूर्यही आपली आग ओकू लागला,
चंद्रही ढगांआड लपून बसला,
ढगही रौद्ररूपाणे बरसू लागले,
तरी,
मी पुढचं अंतर कापतच गेलो
जीवनाच्या खडतर वाटेनं...

ध्येय्यसिद्धी करण्यास मी
जगाला तोंड देत गेलो,
आपल्यांचाच विरोध सहन करत
मी मार्गक्रमण करत गेलो,
जीवनाच्या खडतर वाटेनं...

दुःख

एकदा वारा माझ्या दारापर्यंत आला;
माझ्या झोपडीचं दार उघडं होतं
पण, आत डोकावण्याची त्याचीही हिम्मत नव्हती,
माझं दुःख अथांग होतं
महासागरातलं पाणीही त्यास उणे होतं,
अस्पर्श त्या वाऱ्याकडे पहिलं
तेव्हा, माझ्या लक्षात आलं
माझं हृदय हळवं पण,
तो वारा माझ्यापेक्षाही हळवा होता;
माझं दुःख वाटण्यास तो ही साथी नव्हता.

काळाच्या प्रवाहासोबत
पौर्णिमा अमावास्येला
या दुःखाच्या महासागरात
कधी ओहोटी तर कधी भारती यायची,
कधी हे दुःख आसवांच्या रूपाने

नायनांतून वाहत जायचं,
आज त्या हृदयालाच पाषाण बनवायचं ठरवलय मी
काही दिवस तसा जगलोही
पण मेण वितळावं तसं ...
माझं पाषाणरूपी हृदय वितळू लागलं,
आटवलेलं महासागरातलं पाणी
पुन्हा एकदा भरून आलं,
शेवटी मी ही एक माणूसच
काळ लोटत गेला, वेळ सरत गेली
जुनं दुःख बाद होऊन
नविन गोष्टींचं दुःख जीवनात आलं,
उन्हाळा आला
हळूहळू महासागरातल्या दुःखाची वाफ झाली
तेव्हा थोडं हलकं वाटलं
पण, पुन्हा पावसाळा सुरू झाला
आणि, तेच दुःख पुन्हा पावसाळ्यात बरसू लागलं...
कालही मी दुःखात होतो

आजही मी दुःखात आहे
आज पुन्हा एकदा वारा घरी आला
विश्वातील आनंदाचा सुगंध मज देऊन गेला
पण, माझ्या दुःखाचा 'हिस्सा' घेण्यास
त्यानेही नकारच दिला,
शेवटी एकटाच दुःखात जगलो
दुःखाचाच महासागर बनून
जीवनात मी प्रवाहीत होत गेलो.

जाग रे माणसा जाग

जाग रे माणसा जाग रे...

क्रांतीची मशाल घेऊनी हाती

मार्ग काढ तू तिमिरातूनी

वैमनस्यातूनही मैत्री फुलवूणी

भारत देशा आपुला बनवूणी

विषमतेचा बालेकिल्ला उद्ध्वस्थ करीत जा

जाग रे माणसा जाग रे...

रंजल्या गांजल्यांना हृदयाशी कवटाळीत

लाचारीत स्वाभिमान जागवूणी

अपमानितांना सन्मान देऊनी

गरिबांची गरीबी हटवूणी

निराशीतांना आशा देऊणी

भविष्य या देशाचं वाचविण्या

आव्हान पेलण्यास समर्थ राहा रे

जाग रे माणसा जाग रे...

ढोंगीपणाचा पर्दाफाश करीत
बेकरांना रोजगार मार्ग सांगुनी
विषमतेची रखवाली करणाऱ्या
शोषकांच्या काळ्या पैशाला
क्रांतीमशालीने आग लावूनी
वंचितांना तयांचे अधिकार दिलवीत
शोषितांसाठी संघर्ष करीत राहा रे
जाग रे माणसा जाग रे...

शोषक बसुनी सत्तेवरी
देश म्हणे अपुला आझाद जाहला
समतेचं मृगजळ दावित आम्हा
विषमतेच्या खाईत लोटत गेला
भोळा जनमानस बळी पडीला
संगिन ठेवूणी अमुच्याच खांद्यावरी
अमुचेच नेहमी शोषण करी
गददारांच्या या सुवर्णमहालास

क्रांतिमशालीने आग लाव रे
जाग रे माणसा जाग रे...

आता न ऐकता या भामट्यांचं
आपलं विश्व निर्माण कराया
जगताला अपुला दोस्त बनवूणी
आकाश तुजला बाप माणूनी
काळ्या भुईस अपुली माय माणूनी
क्रांतीचेतना प्रज्वलित करीत जा रे
जाग रे माणसा जाग रे...

भविष्य अपुलं निर्माण कराया
मुल्क अपुल्या कवेत घे रे
बलिदानास सदा तत्पर असुनी
तिसरी आझादी प्राप्त कराया
क्रांतीमशाल जागवित जा रे
जाग रे माणसा जाग रे...

नवजीवनाची चाहूल

सुवर्ण किरणांची नवदिशा घेऊनी सूर्य आला
दाही दिशा उजळूणी विश्व जागृत करीत गेला.

नवजीवनाची चाहूल देत प्रकाश मजल्या दारी
अंधारलेल्या माझ्या जीवनात घडवून जगताची वारी.

गडद अंधारात कोमजलेलं फुल सूर्य किरणांत उमललं
पाहून जिद्द त्या फुलाची मानवासही जीवन कळलं.

संदेश माणवा देत गेला जगण्यातच खरं जीवन
उध्वस्त तुझ्या दुनियेला आशेतच नवनिर्मितीचं किरण.

शोध घेऊ मिळूणी सकल तेजस्वी त्या सूर्यापासून
पुन्हा विश्व निर्माण करूया प्रतिभा अपुली जपून.

एक क्रांतिकारी मी

एक क्रांतिकारी मी
जगतो या समाजासाठी
विश्व निर्माण करण्यास समतेचं
लढतो या देशासाठी.

प्रवाहाविरुद्ध जीवनप्रवास माझा
अपेक्षा ना कुणाच्या मदतीची
सारा समाजच अपुला मानला,
ना काळजी अपुल्या रक्ताची
स्वतःच्याच भावभावनांना मी
वर्षानुवर्ष त्यागलं.

समाजहिताच्या भावनेतच
मन माझं रमलं
अनेकदा अनेकांचा साथ मिळाला
तर कधी मिळाला काहींचा तिरस्कार

तरी सोडला नाही मी प्रयत्न
मिळवून देण्याचा जनमानसास अधिकार.

कधी बनलो 'ज्योति' – 'भगत'
कधी बनलो 'भीम' – 'गदर'
कफन बांधुन नेहमीच माथ्यावर
आव्हानरूपाने झालो सादर.

विषमतावाद्यांची झोप उडवून
जमीनदारांना धसका दिला
जातीयवाद्यांचा खात्मा करून
धर्मधतेला उभा कापला.

दैववादाचा नाश करून
विचारशीलतेचं बीज पेरलं
स्थितीवादाला खंड खंड करून
क्रांतीविचारांना मनामनात रुजविलं.

एक आवाज झालो गरिबांचा
एक एल्गार झालो मुक्या जीवांचा
शेळीरूपी माणूस नष्ट करून
डरकाळी बनलो मानवरूपी सिंहाचा.

कालपर्यंत एकटाच लढलो-झगडलो
पण आज एकटा नाही
अनेक क्रांतिकारी जन्मास घातले
करण्यास विषमतवाद्यांची त्राही त्राही.

जाता जाता एकच संदेश देतो
उज्ज्वल भारताचं निर्माण करूया
मनामनांत क्रांतीच्या ज्वाळा पेटवून
समतेचा आसमंत चहुबाजुने उजळवूया.

स्वातंत्र्ययुद्धाचा एल्गार

युगायुगांपासून बंदिस्त असलेला आवाज
आज आसमंतात गुंजत आहे,
गुलामगिरीत खितपत पडलेल्या जीवांचा
रणसंग्राम रंगत आहे,
कालचं गुलाम मन
आज परिवर्तनात सामील होत आहे,
जाळून स्वतःची गुलामी
स्वतंत्रता संग्रामात सहभागी होत आहे.

या जीवांना नको ते पुण्य,
नको त्यांना पापाच्या भुलथापा
नाही त्यांना आस कल्पित अश्या स्वर्गाची
नाही त्यांना भीती कल्पनेतल्या नरकाची
जे काही घडतं ते याच पृथ्वीवर
जगण्यातलं वास्तविक जीवन
आज त्यांना कळू लागलं

कालपर्यंत ते तुमच्या भुलथापांना बळी पडलेत

पण आता नाही;

तत्पर आहेत ते जाळण्यास कल्पनेतलं जग

पोथ्या, पुराणांच्या भाकडकथा

सफरीच्या भुलथापा स्वर्गारोहणाच्या

या कल्पनांना ते जाळणार आहेत.

कारण, हा शेतकरी, कामगार

रक्ताचं पाणी करणारा हा कष्टकरी

आज जागृत होत आहे,

ज्या हातांनी या भूमिपुत्रांनी जग जगविलं

त्याच हातांनी ते फुकट्यांना जाळणार आहे

सावधान विशामतवाद्यांनो!

आज हाच कष्टकरी

आपलं स्वतंत्र विश्व निर्माण करणार आहे.

भगतसिंग

आजचं गार युवा रक्त पाहून
तुझी आठवण आली भगत
अवघ्या ब्रिटिश जुल्मतेला
तार तार करणारं तुझं जगत

भारतातल्या मरूभूमीत तू
क्रांतीत्वाचं नंदनवन फुलविलं
ब्रिटीशांच्या अघोरतेला
तुझ्या क्रांतीज्वाळांनी जाळलं

तुझ्याही विरोधात अनेक गेलेत
स्वाभिमानाला लाचार बनविणारे
अनेक स्वार्थी मनही होते
भारतमातेलाच इंग्रजांस विकणारे

तरी सर्वाना पुरून तू उरलास
इतिहासाचा कोहिनूर तू ठरलास
स्वतंत्र करून भारतमातेस
स्वातंत्र्ययुद्धाची आहुति तू झालास

पण, दुःख वाटते आज मनाला
विसरत आहेत तुझा संदेश सगळे
तू स्वतंत्र केलेली भारतमाता
विकू पाहणारे धूर्त बगळे.

सलाम क्रांतिवीरांना

सलाम तुजला भारतमाता
तुझ्या क्रांतिकारी सुपुत्रांना
भगत, राज, गांधी, आझाद
तुजला स्वतंत्र करणाऱ्यांना.

गळून पडलेले तुजले अलंकार
साखळदंडाची गुलामी माळ
तोडणाऱ्या त्या गुलाम शृंखला
महान असल्या थोर वीरांना.

आझाद करण्या आपल्या मातेस
बलिदाणी जाहले जे युगनिर्माते
ज्योति, भीम, शाहू, बिरसा
वंदन त्या क्रांतीपुरुषांना.

आज आझाद जाहली माता तू
आम्ही गातो गीत तुजसाठी
अर्पण अमूचे प्राण तुजला
पुन्हा एकदा सलाम वीरांना.

भविष्य या देशाचं

एकदा रस्त्यान जाताना...

रस्त्याच्या कडेला एक नागडा मुलगा दिसला;

तेव्हा मला आठवला

आपला 'भारत उदय' चा नारा,

सिविल लाइन्स मधले झगमगणारे बंगले,

श्रीमंतीची आलीशान जिंदगाणी,

काळ्या पैश्याच्या ढीगाच्यात झोपणारा

पांढरा सदरा घातलेला एक नेता,

'जयहिंद' चा नारा देणारा एक अधिकारी,

गरिबीच्या नावावर गरिबांस हटविणारं शासन,

देशाला आर्थिक महासत्ता बणविणारं स्वप्न,

लोकशाहीचे धिंडवडे काढणारे लोकशाहीचेच समर्थक...

त्या नागड्या मुलाला मी विचारलं

“तुझी ओळख काय?”

तेव्हा तो म्हणाला,

“मी या देशाचं भविष्य”

एक भविष्य या भारतभूमीचं

ज्याच्या हाताला काम नाही,
प्रतिभा असली तरी
संधीची हमी नाही,
अंगावर फाटके वस्त्र
हातात त्याच्या भिकेचं कटोरं
बहिणीची अब्रू वेशीवर टांगलेली
तान्हुल्यासाठी जुल्माची शिकार त्याची आई...
हाच असेल उद्याचा भारत?
हाच असेल भारताचा उदय?
हेच असेल भारताचं भविष्य?
ज्या महासत्तेत राष्ट्र असेल
पण, देशात गरीब नसेल,
कारण, तो गरीब केव्हाचाच नष्ट झालेला असेल,
कधी 'शांघाय' तर कधी 'सिंगापूर' च्या नावावर
तेव्हा त्याच्या झोपडीच्या जागी
मोठेमोठे बंगले असतील,
मात्र, सत्ता असेल 'जयहिंद' बोलनाऱ्यांचीच
पांढऱ्या सदरातल्या
काळ्या काळजाच्या नेत्यांचीच.

क्रांतीचा लाव्हा

भारतभूमीवर वरवरून शांत असलेला
वर्षानुवर्षापासून अन्याय सहन करणारा
शोषितांच्या क्रांतीचा लाव्हा
ज्वालाग्रही बनून उसळणार आहे.

हजारो वर्षांच्या अपमानाचा
अधिकारवंचित करणाऱ्या शोषकांच्या मानसिकतेचा
विषमतेचे बळी बनविणाऱ्या व्यवस्थेचा
कायमचाच खात्मा करणार आहे.

जाचक इथल्या प्रथा परंपरांना
उज्ज्वल संस्कृतीचा विध्वंस करणाऱ्यांना
हा धगधगता लाव्हा वितळविणार आहे.

जाळून त्यांच्या गुलामीला
दूर सारून हीनतेला
स्वकर्तृत्वानं संपूर्ण जग जिंकून
नवा स्वर्णिम इतिहास निर्मिणार आहे.

भंगलेलं स्वप्न

स्वप्नातल्या जीवनात नेहमीच जगायचं नसतं;

वास्तविक जीवनाचा स्पर्शही

कधी ना कधी अनुभवावाच लागतो,

कल्पनेतलं जगणं आनंदी असलं तरी

वास्तविक जीवनाचा काळ

निसर्गनियमानुसार अपरीहार्य असतो,

स्वप्नात रंगून आपण कुठपर्यंत आनंदी असू?

स्वर्गातली हवीहवीशी सफर सुद्धा

काही क्षणापुरतीच मर्यादित असते,

चांदण्याच्या बरसातीत भिजण्याचा

रोमांचकारी आनंद संपृष्टात आल्यावर

त्याच गगणविहारात नरकद्वारही लागत असते,

सर्वच स्वप्न सारखे नसतात

काही चांगले, काही वाईट असतात,

रात्रीच्या काळोखात चकाकणारा स्वप्नेरी हीरा

दिवसाच्या सूर्यप्रकाशात अस्तित्वहीन असतो,

एकदा स्वप्नेरी जगत रमलो होतो,
आता वास्तविक जीवनात जगण्याची
नेहमीसाठीची सवय लावूया,
स्वप्न पाहलेली रात्र नष्ट करून
सूर्याच्या सुवर्णकिरणांना साक्षी ठेवून
वास्तविक जीवनाची सुरुवात करूया.

मजूर

एक गरीब, लाचार मजूर मी!
हातावर पोट घेवून जगणारा,
रिकाम्या हातांनी कामाचा खडा शोधणारा,
ठेकेदारांच्या पायावर कामाची भीक मागणारा,
कधी ठिय्यावर जावून
एखाद्या मालकाची वाट पाहणारा...
आजच्या 'मॉडर्न' युगात
संगणकाचा गंध नसणारा,
उच्चशिक्षणाचा अर्थ न कळणारा,
आजच्या 'मॉल' संस्कृतिकडे
टक लावून स्वप्नात रममान होणारा,
एखाद्या सुपरमार्केट मध्ये
कामासाठी रांगेत उभा असणारा...
माझ्या देशाचं नाव काय?
स्वतंत्रतेत कुणाचं बलिदान?
कुणासाठी विकसित राष्ट्राचं स्वप्न?

कोणते नेते माझे?
कशाचाही स्पर्श नसलेला...
सकाळी उठलो की पोटाचा प्रश्न
दिवसभरच्या मजुरीत संसारगाडा चालविण्याची कसरत
संध्याकाळी घरी जाताना
'देशी' चा एक 'पॅक' मारून
'एक पच्चा डटाव...गरीबी हटाव' चे स्मरण करून
'कंट्रोल' च्या तांदळावर भूक भागविणारा...
कर्जापायी गावची गावरान जमीन
सावकारास विकून कंगाल झालो,
खेडयातल्या मजुरीत भागत नव्हतं
म्हणून शहरात आलो,
पण शहरातलं हे जग माझं नाही,
कालपर्यंत खूप आशा होती
आज ती देखील नाही,
कारण त्या आशेलाही ठेकेदारांनी ठेक्यात घेतलं,
या शहरात मोठमोठे तंत्रज्ञानी मजूर आहेत
फरक एकाच...

ते मोठे, सुशिक्षित तर...मी अडाणी, लहान आहे

माझी मजुरीही नियमित नाही

तांदळासाठी अनेकदा पैसे नसतात

म्हणून मी 'देशी'च्या ठिय्यावर जातो,

आणि देशाचा उद्धार(!) करतो

मग लोक मला 'बेवडा' म्हणतात

पण या पोटासमोर लाचार आहे...

मजुरीच करतो, चोरी तर नाही

पण त्यातही जग उभारणारा हा मजूर

आधुनिकतेच्या 'सोज्वळ' संस्कृतीत

आजही बदनामच आहे.

क्रांतीज्योती सावित्री

बहुजनोद्धारक देवी तू
अनाथांची खरी माऊली
उन्हात तळपत असलेल्या
बहिष्कृतांसाठी सावली

गरिबांचा आधारस्तंभ
युगपुरुषाची अर्धगिणी
परिवर्तनाचे चक्र गतिमान करून
तोडली तू शोषकांची मनमानी

विरोध सहन करीत समाजाचा
क्रांतीज्योत निर्माण केली
नष्ट करीत पेशवाई
लोकशाही गतिमान करत गेली

माता झाली तू अमूची
अध्यापिका झाली प्रथम भारताची
विषमतावाद्यांना आव्हान बनून
खरी शक्ती झाली स्त्रित्वाची

नवा इतिहास रचला तू
स्त्री शिक्षणाची सुरुवात करून
तोडून इथल्या जाचक रूढी-परंपरा
युगायुगांची त्यांची गुलामी जाळून.